

ТӘЗІСЫ

КАМУНИКАТ.ORG

КАМУНІКАТ.ORG

Наталля Гарустовіч
(Мінск)

Наталля Лысова
(Наваполацк)

Яўгенія Саўчанка,
Крысціна Калачова
(Мінск)

Ганна Сасноўская
(Мінск)

Наталля Гарустовіч (Мінск)

ДИНАМІКА ФУНКЦЫЙ МАСТАЦТВА Ў СУЧАСНАЙ САЦЫЯКУЛЬТУРНАЙ СІТУАЦЫІ

1. Культура XX ст. не можа не быць культурай мас, яна далучае іх да некалі недаступнага працэсу асваення і ўтварэння грамадскіх і культурных форм.

Паняцце «маса», якое набыло ў апошні час негатыўнае значэнне, неабходнае, каб звярнуцца да аналізу такіх утварэнняў людзей, якія неаднародныя, гетэрагенныя і таму выражаюць супярэчлівасць і разнастайнасць выяўленняў грамадскай свядомасці ў нашай краіне. Адметнай рысай свядомасці мас з'яўляецца наяўнасць стэрэатыпаў, амбівалентнасць ва ўспрыманні ідэй, сумяшчэнне процілеглых мэтаў і сэнсаў. Здольнасць шырокіх мас лепш засвойваць ідэю неаднародную можна бачыць сёння ў адначасовым вылучэнні процілеглых паграбаванняў: свабоды і «дужай рукі», дабрабыту і роўнасці, эканамічнай эфектыўнасці і сацыяльнай справядлівасці. Такая асаблівасць свядомасці не можа абвінавачваць масы, наадварот, аб'ектыўная разнастайнасць ідэй у масе стварае неабходныя для грамадскага развіцця альтэрнатывы.

2. Масавы характар грамадства і панаванне масы ў духоўнай вытворчасці фарміруе грамадскую свядомасць, якая стварае ідэальны вобраз грамадства. І гэты настрой пераносіцца ў мастацтва і навуку, што паказвае панаванне масы ў іх дзейнасці. Мы не ведаем, дзе парываецца сувязь паміж масамі, дзяржавай і інтэлігенцыяй, каб вызначыць тую мяжу, за якой паграбаванні мас пераўтвараюцца ў неадэкватнае разуменне імі сваіх інтарэсаў. Не аддаючы перавагі элітарнаму ці масаваму ўспрыманню культуры, трэба звярнуць увагу на існаванне супярэчлівасці паміж імі і на магчымасць яе вырашэння не шляхам выбару адной з пазіцый, а шляхам паступовага ўзаемадзеяння масавых густаў і густаў стваральнікаў культурных каштоўнасцей. Дачыненне мас да сацыяльнага і культурнага працэсаў ажыццяўляе ідэалы сацыяльнай справядлівасці і павышае адказнасць дзеячаў культуры за іх вынікі. Сёння, калі сацыяльныя працэсы неак адмяжоўваюцца ад актыўнага ўдзелу мас, культура ўвогуле і мастацтва асабліва набываюць новую адказнасць у выкананні сваіх функцый у грамадстве.

3. Сярод разнастайных значэнняў сутнасці культуры як тэхналогіі чалавечай дзейнасці, яе універсальнай уласцівасці (В. Е. Давідовіч, Ю. А. Жданаў), як сістэмы каштоўнасцей (Н. З. Чаўчавадзе), як спецыфічнага спосабу чалавечай дзейнасці (Э. С. Маркаран), як фарміравання чалавека і яго грамадскіх сувязей (В. М. Мяжуеў) апошняе разуменне больш відавочна выступае як

агульнае, не процілеглае астатнім, абагульняючае іх. Культура ўспрымаецца і як другая прырода, створаная чалавекам другая рэальнасць.

Паняцце мастацкай рэальнасці — у спосабе адлюстравання жыцця ў мастацтве; мера рэалістычнасці мастацкага твора вызначаецца не тоеснасцю з рэаліяй, а будаваннем такой рэаліі, па якой можна вымяраць сапраўднае жыццё. Свет пачуццяў, які выхаваны сапраўднай культурай, індывідуальны і ўлічвае і інтарэсы, і пачуцці ўсіх тых, хто жыве ў сапраўдным свеце. Фарміраванне гэтага сапраўднага свету і ёсць практычна-духоўная місія культуры.

4. М. Ліўшыц і М. Ільянкоў сцвярджаюць, што мера рэальнасці вызначаецца яе адлюстраваннем у ідэальным, яе адпаведнасцю ідэалам, якія прыведзены ў ідэальным. Такім чынам, калі ідэальнае ў мастацтве выступае мерай рэальнага, зразумелыя наступныя грамадскія функцыі мастацтва:

Праз мастацтва людзі засвойваюць меру рэальнага, іншымі словамі, сваё стаўленне да рэальнасці. Сфарміраваныя праз мастацтва адносіны да жыцця адрозніваюцца ад рэальна сфарміраваных жыццём адносін да сябе. Гэта адрозненне — у вострым адчуванні ідэалу, цудоўнага, справядлівага, які ствараецца толькі мастацтвам, калі жыццё часцей прымушае ўступаць у кампрамісы, ствараць іншую «меру рэальнасці» — жыццёвую, якая зусім не адпавядае вялікім прыкладам мастацтва.

Мастацтва стварае «род быцця», які можна перажываць, у якім можна духоўна жыць (В. П. Іваноў). Уцёкі ад жыцця ў мастацтва — адна з магчымых ілюзій рэальных паводзін, але не задача мастацтва, якое разумее ўмоўнасць сваёй рэальнасці. У Талстога ці Дастаеўскага ўцячы нельга, яны, наадварот, звяртаюць да жыцця, вымушаюць думаць аб ім. Вялікія магчымасці ўцёкаў ад жыцця ствараюць духоўныя сурагаты, напрыклад тэлевізійныя серыялы ці іншыя творы, якія ўжо нават не вымяраюцца толькі мастацкімі меркамі, а паўстаюць як сурагаты ідэалогіі, рэлігіі.

Паняцце ідэальнага пры характарыстыцы прадуктаў культуры дапамагае зразумець, што культура — гэта не развіццё здольнасцей чалавека, яна — іх фарміраванне. Навука і мастацтва адкрываюць прасторы ў фарміраванні ідэалаў, у якім яны самі ўдзельнічаюць.

5. З'яўленне такой масавай аўдыторыі, якую дае сёння наша грамадства, мяняе многія традыцыйныя формы сувязі з народамі як спажывцом культуры, а таксама і эстэтычныя каноны, утварае новыя віды і жанры мастацтва, нават такія, у якіх страчаны эстэтычны змест або яны выкарыстоўваюцца як прапаганда адметнага вобраза пачуццяў, думак ці стылю жыцця, нясе ў сабе нейкі ідэалагічны змест. Страта мастацкасці ў выніку негатыўна ўспрымаецца публікай. Масавыя чытацкая, глядацкая, слухачкая аўдыторыі не дазваляюць сёння гаварыць пра твор без уліку яго грамадскага ўспрымання, але і не дазваляюць звесці гэтую адзнаку выключна да яго. Навучыцца дыялогу з масай, уменню слухаць яе сапраўдны голас — важнейшая мэта духоўнай вытворчасці. (Федотава В. Г. Практическое и духовное освоение действительности. М., 1991).

Наталля Лысова (Наваполацк)

ЛЕТАПІСНАЯ ІДЭЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Вывучэнне спосабаў адлюстравання рэальных прасторава-часавых сувязей на старонках нацыянальнага тэксту дае магчымасць дакрануцца да ментальных асаблівасцей беларусаў, адметнасці іх свегаўспрымання, ідэаграфічна-вобразнай сістэмы тлумачэння свету, што, у сваю чаргу, можа быць падставай для мэтанакіраванага фарміравання і прапаганды нацыянальнай ідэі.

Традыцыйная асаблівасць, ці вядучы напрамак, беларускай літаратуры — у імкненні адлюстраваць рэальны хранатоп дзеянняў і з’яў, у біяграфічнасці шматлікіх твораў літаратуры, біяграфічнасці ў шырокім сэнсе гэтага слова: біяграфія асобы, сям’і, роду, краіны. З «летапісу перажытага» (азначэнне творчасці ранняга Я. Коласа, дадзенае А. Адамовічам), з бытапісання пачынаецца шлях нацыянальнай літаратуры ў XX ст.

Аб распаўсюджанасці ў беларускай літаратуры рэальнага хранатопа сведчыць, у прыватнасці, папулярнасць жанру хронікі — раман-хроніка «Віленскія камунары» і «Камароўская хроніка» М. Гарэцкага, «Мінскі напрамак» і «Палеская хроніка» І. Мележа. Традыцыі хронікальнага пісьма былі закладзены ў перыяд летапіснага пісьменства. На нашых землях летапісанне затрымалася надта доўга. Нават у перыяд цэнтралізаванага дзяржаўнага ўтварэння — Вялікага Княства Літоўскага, ды і пазней, у асобных магнацкіх цэнтрах княства з’яўляюцца хронікі падзей — гістарычны не цэнтралізаваны, а шматбаковы позірк (Радзівілаўскі, Смаленскі летапісы, «Хроніка Быхаўца» і інш.). Гэта дае падставу гаварыць аб замаруджанасці развіцця ідэалагічна цэнтралізаванай навукова-абстрактнай ідэі быцця народа.

Распаўсюджанне сюжэтнага хранатопа беларускай літаратуры, драматычнай традыцыі мае свае вытокі ў летапісных традыцыях апавядання. Менавіта з летапісу, хронікі пачынаецца парушэнне міфалагічнага, колавага, цыклічнага (што звязана з цыклам асабістага існавання чалавека на зямлі) вобраза часу. Паэтычна-асацыятыўнае апавяданне саступае месца сюжэтнаму. Летапіснае апавяданне як пераходнае выглядае чаргаваннем цудоўных пераўтварэнняў. У «Хроніцы Быхаўца» гэты шэраг пераўтварэнняў захоўваецца, сюжэт хронікі выглядае наступным чынам: выкінулі слова з малітвы — спалена княжна, высечаны манастыр — пабудаваны замак (слова ўвасобілася ў жанчыну, манастыр — у замак). Ідэяй «Хронікі Быхаўца» з’яўляецца менавіта чаканне пераўтварэння, адчуванне сувязі таго, што адбылося, з тым, што

адбудзецца: выпаў град — чакай навалы, нарадзіўся вырадак — не мінаваць няшчасця. Нацыянальныя летапісы захоўваюць у сабе рэшткі міфалагічнага ўспрыняцця прасторы-часу.

Беларуская літаратура захоўвае гэтую асаблівасць летапіснага хранатопа. Блуканне па часе тут звычайна адбываецца праз архаічнае, часцей татэмнае пераўтварэнне. Можна назваць шэраг твораў беларускіх літаратараў, у якіх жывёла выконвае ролю другой іпастасі аўтара. Яскравымі мастацкімі прыкладамі такога кшталту з’яўляюцца апавяданне «Смаленне вепрука» М. Стральцова, дзе «быхаўская» схема апісання таго, што адбылося, вытрымана з класічнай дакладнасцю: прадчуванне будучай падзеі, апісанне смалення вепрука, весткі аб смерці маці (чаканне — знак татэма — падзея); «Сон перад Раством» В. Адамчыка: у сне з’яўляецца птушка са спутанымі нагамі як прадчуванне бяды, паездка маці ў горад як хаджэнне па пакутах і смерць маці як вызваленне (птушкі ці герані?!).

Традыцыя адраджэння рэальнага хранатопа падзей на старонках літаратуры адлюстравана ў распаўсюджанасці гісторыка-літаратурных твораў. Гэта і раманы У. Караткевіча, якія будуцца на летапісных падставах, хранікальных фактах і героях, і дакументальна-мастацкія творы К. Тарасова, У. Арлова і іншых пісьменнікаў.

Значым, што фабула гісторыка-літаратурных твораў абмяжоўваецца тут канкрэтнай прасторай (палескай, мінскай, полацкай і г.д.). Прасочваецца тэндэнцыя глядзець на свет са свайго кутка. Асабліва моцнай з’яўляецца сувязь з мясцовым, родным у беларускай паэзіі, пачынаючы з мілага сэрцу коласаўскага «роднага кута», працягваючы барадулінскім «трэба дома бываць часцей» (маецца на ўвазе менавіта роднае месца, вёска) ці янішчынскім «мне б назаўжды застацца тут, каб не было на свеце іншых дарог». Такая лакальная перспектыва звычайна характарызуе літаратуру ўсходняй культуры (далёкаўсходняй), што тлумачыцца традыцыйнасцю гэтага культурнага тыпу, імкненнем захаваць колішнія нацыянальнае аблічча. Напэўна становішча беларускай культуры паміж усходнім і заходнім тыпамі культуры інтуітыўна правакуе, выклікае абарончую рэакцыю, імкнучыся абараніць, захаваць сваё светаадчуванне, мову, прынцыпы засваення рэчаіснасці. Паслабленне фабулы, перагружанасць фактамі, павольны рытм апавядання — сведчанне летапіснага, біяграфічнага характару беларускай літаратуры.

Летапісная літаратура мае пераходны статус паміж фальклорна-масавай і прафесійна-асабовай, яе задача — зрабіць элітнаўсвядомленае масавараспаўсюджаным. Тут, на яе старонках, нацыянальная ідэя (элітнаўсвядомленае) яшчэ толькі фармулюецца. Пэўныя ідэі часу, дзяржаўнай эліты беларуская літаратура несла праз цензуру масавай свядомасці па законах летапіснай споведзі. Яе лепшыя творы адпавядаюць патрабаванням «простай» аўдыторыі: энергічны сюжэт, інтэнсіўнасць пачуццяў, празрыстасць маральных ацэнак, імкненне да дабрабыту.

Яўгенія Саўчанка, Крысціна Калачова (Мінск)

ІДЭЯ ПАТРЫЯТЫЧНАГА ВЫХАВАННЯ Ў НАРОДНАЙ ПЕДАГОГІЦЫ БЕЛАРУСАЎ

Праблема патрыятычнага выхавання хвалюе многіх вучоных. Гэтай праблемай займаюцца Л. Ракава, І. Арлова, І. Барташэвіч і інш.

Патрыятычнае выхаванне — адна з важных складовых частак сістэмы выхавання ў народнай педагогіцы, мэта якога — захаванне асновы этнічнай самабытнасці беларусаў, іх незалежнасці, самастойнасці. Яно займае адно з вядучых месцаў у беларускай народнай педагогіцы. Фарміраванню высокага пачуцця патрыятызму садзейнічала ўся гісторыя беларускага народа, насычаная барацьбой за сваю незалежнасць, барацьбой супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту.

У аснове патрыятычнага выхавання ляжыць выхаванне любові да бацькоў, да роднага дому, да прыроды сваёй Бацькаўшчыны, да блізкіх людзей. Галоўным сродкам фарміравання патрыятычных пачуццяў з’яўляецца аўтарытэт і прыклад бацькоў, якія вяршэнствуюць у патрыятычным выхаванні. Дзіця любіць сваіх бацькоў, верыць ім, яны — яго ідэал, узор для пераймання. Адносіны бацькоў да навакольнага свету і фарміруюць у дзіцяці першыя ўяўленні аб Радзіме. Развіццё патрыятычных якасцей цесна звязана з маральнымі якасцямі, такімі як вернасць Радзіме, данаму слову. «Бацькоў не цурайся, а ад Радзімы не адракайся», — сцвярджае народная мудрасць. Грамадская думка захоўвае маральныя якасці і перадае іх з пакалення ў пакаленне. Гэтымі якасцямі звычайна надзяляюцца і казачныя, і песенныя героі.

Нельга не адзначыць вельмі важную рысу традыцыйнай сістэмы выхавання беларусаў — павагу дзяцей да бацькоў і дарослых увагуле. Пачуццё павагі трымалася не толькі на звычайным праве, але, перш за ўсё, на адчуванні неабходнасці бацькі і маці, іх укладу ў дабрабыт сям’і, узроўню майстэрства, маральнага статуса, што дзеці бачылі штодзённа ў працэсе сумеснага жыцця. У народнай педагогіцы на працягу стагоддзяў існавала важнае няпісанае правіла: ва ўсім дзеці павінны былі падпарадкоўвацца бацькам. Большасць сялян лічыла строгасць і патрабавальнасць у адносінах да дзяцей галоўным у выхаванні. Выхаванне дзяцей ў павазе да сваіх бацькоў — таксама адна з частак сістэмы патрыятычнага выхавання.

Беларускі фальклор, а менавіта гераічны эпас, выхоўваў патрыятызм. Ён прадстаўлены не толькі вялікай колькасцю арыгінальных казак пра асілкаў, але і значнымі зборамі песень гістарычнага зместу, паданняў, былін, у якіх

распавядалася пра мінулыя войны, паўстанні, розныя мясцовыя падзеі. Многа, напрыклад, было гістарычных песень, паданняў аб гераічнай барацьбе беларускага народа з татара-мангольскімі захопнікамі, аб вайне са шведамі.

Гістарычна сфарміравалася ў беларусаў паняцце дзейснага патрыятызму. Вось што сцвярджае народная мудрасць: «Той патрыёт, хто змагаецца за народ», «Не той патрыёт, хто кулакамі ў грудзі сябе б'е, а той, хто працу і жыццё Радзіме аддае», «Той герой, хто за Радзіму ідзе ў бой». У беларускіх сем'ях бытуюць беражлівыя, клапацілівыя, любоўныя адносіны да роднага дому, зямлі-карміцелькі: «Няма смачнейшай вадзіцы, як з роднай крыніцы», «Усякай птушцы сваё гняздо міла».

Казкі — універсальны сродак народнай педагогікі. Лепшымі ўзорамі казак на сямейна-бытавую тэму з'яўляюцца казкі аб адносінах бацькоў да сваіх дзяцей. Эпас беларускага народа вызначаецца і шматлікімі казкамі пра герояў-асілкаў. Гэта, напрыклад, казкі «Кірыла Кажамяка», «Васька Папялышка», «Івашка Мядзведжа Вушка» і інш. У іх апаэтызаваны святы абавязак чалавека — абарона Радзімы, услаўляюцца мудрыя, працавітыя і велікадушныя героі, якія любяць сваю Радзіму, абараняюць яе, змагаюцца са злом, з прыгнётам, клапацяцца пра ўсіх прыніжаных і зняважаных, што жывуць у галечы і горы. Гэтыя казкі дапамагаюць усвядоміць сілу асобы, абуджаюць мужнасць, выходзяць любоў да Айчыны.

Сродкамі патрыятычнага выхавання таксама з'яўляюцца песні каляндарнага і сямейнага абрадавага цыкла. Асаблівай выхаваўчай сілай валодалі гістарычныя песні. Яны выходзілі гонар за гераічныя справы продкаў, веру ў непераможнасць народа ў барацьбе з ворагам, мужнасць, стойкасць, імкненне любой цаной адстаяць незалежнасць сваёй роднай зямлі. Нават у купальскіх песнях можна знайсці сюжэт на патрыятычную тэму, прычым размова ідзе пра дзяўчыну, якая на вайне здзяйсняе подзвіг, параўнальны хіба толькі з подзвігамі былінных асілкаў.

Неад'емнай часткай і дзейным сродкам патрыятычнага выхавання з'яўляюцца прыказкі і прымаўкі: «Той перамагае, хто ў бядзе са сваёй зямелькі не ўцякае», «На роднай зямлі, як на камні», «Радзіма — матка, а чужына — мачыха».

На ўсіх этапах гістарычнага развіцця беларускага народа можна знайсці прыклады выкарыстання такіх летапісаў народнай педагогікі, як блаславенне на подзвіг, наказ абараняць родную зямлю ад варагаў навалы. Напрыклад, у беларускай народнай песні «Сястра брату каня асядлала...» гучыць такі наказ:

Сястра брату каня асядлала,
Выпраўляла парадку службыць:
— Сваю родную, братка, краіну
Ты ўмей ад паноў бараніць.

Клапаціліся беларусы і аб захаванні і перадачы ўсяго, што складае народнае жыццё. Запаветы дзядоў — важны грунт патрыятычнага выхавання. Бацькі ў сваёй выхаваўчай дзейнасці карысталіся педагагічнымі метадамі і сродкамі, якія былі распацаваны ў народнай педагагіцы на працягу стагоддзяў.

Казкі, прыказкі і прымаўкі, загадкі, песні, гульні перадаваліся з пакалення ў пакаленне, і беларусы добра захоўвалі іх. Пра гэта сведчыць захаванасць народных традыцый выхавання да нашых дзён.

Вынікам выхавання патрыятычных якасцей была асоба, улюбёная ў свой родны кут, мову, бацькоў, сваякоў. Трэба ахоўваць родную прыроду, клапаціцца аб ураджаі, захоўваць мову, навучыцца з павагай і гонарам ставіцца да бацькі і маці, бабулі і дзядулі — вось спрадвечныя мэты беларусаў.

Трэба абавязкова адзначыць, што ў сучаснай сацыякультурнай сітуацыі пытанні патрыятычнага выхавання набываюць актуальнасць. Так, прынята «Канцэпцыя патрыятычнага выхавання моладзі ў Рэспубліцы Беларусь» (2.12.1997). У ёй распрацаваны асноўныя прынцыпы і метады патрыятычнага выхавання моладзі, а таксама разглядаюцца сучасная сутнасць такога выхавання, становішча патрыятычнага выхавання моладзі Беларусі і тэндэнцыі яго развіцця. Галоўная мэта патрыятычнага выхавання — выхаванне асобы, закаханай у сваю Радзіму, мову, культуру, асобы, якая будзе імкнуцца да палепшэння дабрабыту сваёй Бацькаўшчыны.

Гэтая канцэпцыя мае вельмі важнае значэнне, бо яе ідэі будуць садзейнічаць вырашэнню агульнанацыянальных задач. Сёння перад народам Беларусі стаіць вельмі актуальная праблема — кансалідацыя грамадства, якая можа быць вырашана пры ўмове ўдзелу моладзі ў гэтым працэсе, таму што менавіта моладзь валодае высокім патэнцыялам энергіі, дынамізму. Выхаваць грамадзяніна-патрыёта, які будзе імкнуцца да ідэалаў добра і справядлівасці, які будзе здольны творча падыходзіць да жыццядзейнасці, — у гэтым галоўнае прызначэнне патрыятычнага выхавання.

Сасноўская Ганна (Мінск)

ВЫХАВАННЕ ПРАЗ АДЧУВАННЕ РОДНЫХ КАРАНЁЎ

Сярэдняя школа № 2 г. Мінска — беларускамоўная з эстэтычным ухілам. Пяць гадоў таму вырашала вучэбна-выхаваўчую задачу «Развіццё творчай актыўнасці на аснове гуманізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу».

Гуманізацыя асобы...

Гуманізацыя грамадства...

Беларускі гуманізм пачынаецца з часоў Францыска Скарыны, з часоў Рэнэсансу. Ён нясе ў сваёй аснове свабоду асобы. Што ж азначае для беларуса свабода асобы? Гэта годнасць і свядомасць. Змаганне за годнасць і свядомасць беларуса праходзіць чырвонай ніткай праз усю творчасць вялікіх песняроў беларускага народа — Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча, што актуальна і на сённяшні дзень. Адчуванне годнасці і рост свядомасці можа прыйсці праз глыбокае веданне сапраўднай гісторыі Беларусі, дасканалае валоданне мовай продкаў, бо толькі спазнаўшы родныя карані свае, выхаванец адчуе і павагу, і любоў, і пашану да роднай краіны, і ўсяго таго, што з ёй звязана, таму ўся выхаваўчая работа ў школе вядзецца ў напрамку адраджэння беларускасці.

У школе ўжо некалькі гадоў існуе клуб «Спадчына», які аб'ядноўвае вучняў ад пачатковых класаў да 11-х і працуе ў кірунках літаратура і мастацтва, гісторыя і культура.

У школе ёсць этнаграфічны музей, які супрацоўнічае з Беларускім дзяржаўным музеем народнай архітэктуры і побыту «Менка» (в. Строчыцы). Школьны музей мае дзве канцэпцыі: першая — «Батлейка», а другая — «Баблін куфэрак».

На базе нашай школы музей «Менка» праводзіць лекцыі, сустрэчы з цікавымі людзьмі. Дэманстравалася экспазыцыя побыту, якую наведалі вучні і настаўнікі нашай і суседняй школы № 62.

Напярэданні Новага года ў школьным музеі была арганізавана выстаўка «Аб чым расказвае старая фотакартка...». Экскурсаходы-школьнікі пазнаёмілі наведвальнікаў з міграцыяй народаў на Беларусь і беларусаў у свет.

У школе адраджаецца батлейка — лялечны тэатр, які вядомы з XVI ст. Вучні з задавальненнем удзельнічаюць у спектаклях, спяваюць, іграюць на музычных інструментах.

Турклубам «Віяполь» кожны навучальны год чытаецца цыкл лекцый, дэманструюцца слайды «Архітэктура Беларусі», праводзяцца паездкі па гістарычных мясцінах Беларусі — у Жыровічы, Нясвіж, Навагрудак, Мір, Полацк, Гальшаны, Ашмяны і іншыя гарады і мястэчкі.

Клуб «Спадчына» сябрае з выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Разам з яго супрацоўнікамі было праведзена шэсць «Урокаў Адраджэння».

«Спадчына маёй маці» — помнік сапраўднаму народнаму мастацтву па кніжцы Уладзіміра Зянько. На пасяджэнні прысутнічалі пісьменнікі У. Рубанай, М. Мятліцкі, Г. Шупенька;

Другі ўрок праведзены ў літаратурным музеі Я. Купалы па кніжцы Я. Купалы «Жыве Беларусь!». На пасяджэнні прысутнічаў укладальнік кнігі В. Рагойша;

Трэці ўрок быў прысвечаны творчасці Ларысы Геніюш па яе кніжках «Белы сон» і «Сповідзь»;

Чацвёрты — прысвечаны самай балючай для нас тэме — экалогіі (па першаму беларускаму раману аб Чарнобылі — «Злая зорка» І. Шамякіна). У пасяджэнні клуба прыняў удзел аўтар;

Пяты — прысвечаны тэме беларускай эміграцыі (па кнізе «Туга па Радзіме»; укладальнік Б. Сачанка). На ўроку прысутнічалі Я. Лецка, М. Мятліцкі.

Шосты ўрок — прысвечаны памяці Уладзіслава Рубанава (па яго кнізе «Дзяўчына з начной кавярні» і раману «Неаднойчы забыты...»).

У гэтым навучальным годзе праводзіліся пасяджэнні клуба з супрацоўнікамі выдавецтва «Мастацкая літаратура» разам з паэтам Леанідам Дранько-Майсюком па кніжках «Апошні снег» В. Слінко і «Нябесная сірвента» А. Пашкевіча.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» ахвяравала клубу 100 тамоў сучаснай беларускай літаратуры.

У пасяджэнні клуба ёсць рубрыка «Першацвет». На гэтых пасяджэннях прысутнічаюць супрацоўнікі часопіса «Першацвет», кампазітары, выканаўцы музычных твораў, паэты-барды, пісьменнікі.

Наш клуб супрацоўнічае таксама з выдавецтвам «Юнацтва». На пасяджэнні клуба прэзентавалася кніжка галоўнага рэдактара выдавецтва Міхася Пазнякова «Ехаў поўны воз дзівос». Ёсць і яшчэ адна тэма пасяджэнняў — «Бацькаўшчына». Гэтыя пасяджэнні праводзіць паэт Сяргей Панізнік. На пасяджэннях удзельнікі клуба выступаюць з цікавымі дакладамі аб гістарычных падзеях, асобах, якія ўнеслі найвялікшы ўклад у росквіт нашай краіны як у плане культуры і навукі, так і ў плане палітыкі.

У гэтым навучальным годзе на пасяджэннях клуба гучала тэма «Шляхі спараднення» па творчасці Яніса Райніса і Ірмы Яўнзем, якой адной з першых у Беларусі было ў 1923 г. прысвоена ганаровае званне заслужанай артысткі. У гэтых пасяджэннях прынялі ўдзел супрацоўнікі Беларускага тавары-

ства дружбы і культурнай сувязі з зарубажнымі краінамі і госці з г. Даўгаўпільса. Зараз у нас завязаліся сяброўскія адносіны з сярэдняй школай № 3 г. Даўгаўпільса. Творчыя калектывы гэтай школы пабывалі з канцэртнай праграмай у нас у школе і разам з нашымі вучнямі выступілі 18 мая на адкрыцці Дня музеяў у музеі «Менка». З візітам у адказ творчыя калектывы нашай школы былі запрошаны на верасень з канцэртнай праграмай у г. Даўгаўпільс.

На пасяджэннях клуба заўсёды адбываюцца і выступленні творчых калектываў школы — ансамбля цымбалістаў, фальклорнага ансамбля «Жывіца», ансамбля ксілафаністак, хору хлопчыкаў «Жаўрукі».

У музеі «Менка» пачала працаваць царква, у якой набажэнства адбываецца на беларускай мове. Ёсць дамоўленасць са святаром аб тым, што ён і мастацкі кіраўнік школы будуць развучваць і выконваць творы духоўнай музыкі з хорам хлопчыкаў «Жаўрукі».

У школе многа робіцца ў напрамку адраджэння беларускасці. Да гэтай работы запрошана шырокае кола людзей, зацікаўленых у Адраджэнні. Такім чынам вырашаецца агульнаграмадская задача — выхаванне асобы вучня.

Духоўнасць мае вялікі ўплыў на развіццё вучняў. Сябры клуба сталі лепш вучыцца. Яны з захапленнем чытаюць вершы, цікава, змястоўна, лагічна-паслядоўна выказваюць думкі.

Кожнае пасяджэнне клуба — свята: усе «спадчынцы» прыходзяць прыгожа апранутымі і ўсе ўдзельнічаюць у падрыхтоўцы пасяджэння. Удзельнікі клуба ўбачанае, пачулае нясуць у сям'ю, класныя і сяброўскія калектывы.

У школе склалася свая сістэма выхаваўчай работы па ўплыву на станаўленне асобы праз нацыянальную культуру.